

**Parlam amb
Antoni
Figuera,
home de
dues grans
passions: el
cinema i la
literatura.
O de com
l'art dóna
sentit a la
pròpia
vida...**

Bon dia, Toni. Podríem començar parlant de quina ha estat la teva relació amb l'STEI i l'Escola de Formació de Mitjans...

És una relació que es dona gairebé des del seu naixement, a causa d'una forta amistat que tenc amb en Pere Polo, que em va atreure per a la causa fa molts d'anys, i més endavant amb altres companys de la casa, com en Joan Recio. He estat una persona sempre fidel a l'STEI, que per a mi és un sindicat de classe, amb una trajectòria molt honesta, on sempre m'he sentit a gust i amb el qual m'he compromès com a delegat a l'ensenyament privat-concertat en els centres en què he fet feina, tant a Sant Josep Obrer com al Col·legi Sant Pere.

No he estat mai una persona afiliada a cap partit polític, - tot i que em consider d'esquerres, molt crític amb el sistema actual i amb una vena un tant "anarcoide"-, però sí que he tengut molt clara sempre la meva afiliació sindical a l'STEI; i durant un temps vaig pagar també la quota d'Aministia Internacional.

En els teus escrits parles sovint de cinefàgia i de cinefília. Et defineixes com a cinèfag i com a cinèfil. Quina diferència hi ha entre els dos termes?

Quan parl de "cinefàgia" em referesc a la meva arribada al món del cinema des d'un punt de vista emocional, d'una manera sentimental. El terme "cinefília", en canvi, suposa aquest accés al setè art ja des d'un punt de vista reflexiu, havent passat ja pel sedàs d'allò intel·lectual.

El món del cinema, per tant, t'ha acompanyat al llarg de tota la teva vida?

Tornant al terme "cinefàgia", que he esmentat abans, el meu primer contacte amb el cinema va ser des d'un punt de vista emocional, quan el meu pare em duia a veure pel·lícules als anys 50, a les sales de cine del barri de Santa Catalina. Aquelles imatges a la pantalla em varen fascinar totalment, ja que eren l'alternativa al món gris del franquisme, i ben aviat es varen convertir en una mitificació que enriqueix i omplia de colors i de llum la "negra nit" del temps de la Dictadura.

Ja en el temps de la meva adolescència, amb l'aparició dels cine clubs, en els quals participo, es produeix aquest segon nivell d'arribada o acostament al cinema que he anomenat "cinefília", en què parlo d'un vessant més intel·lectual, més reflexiu, amb la presència de les obres cinematogràfiques d'autor, de culte, amb un cinema molt més artesanal, fet amb dignitat.

Amb el pas del temps s'ha produït, per a la majoria de la gent, la pèrdua de la cultura religiosa. Més endavant, la de la cultura popular. Creus que també s'ha perdut la cultura cinematogràfica? S'han esvaït tots aquests referents?

Dins la història de la cultura, la societat ha anat passant per diferents etapes; i, dins cada una d'elles, el ciutadà tenia uns vincles ferris, una raó de ser ferma que li donava seguretat. En el món clàssic tenim la presència dels déus, en plural; l'Edat Mitja és el moment de la preeminència de Déu, de la divinitat única del món cristià. Amb l'aparició de l'Edat Moderna, s'imposen la ciència i la tècnica.

És a partir del Romanticisme, del segle XIX, que tot això dona un tomb i l'home se sent orfe, enfonsat, com si estàs en "terra de ningú", a la recerca de referents que li puguin oferir una mica de seguretat. L'ésser humà viu a la intempèrie, des del punt de vista cultural, religiós, social, econòmic i científic. Fixa't com, a partir d'aquest segle, la literatura que es fa, dins el gènere de la ciència ficció té una visió positiva del futur que ens espera, de com serà l'esdevenidor, i de com la tecnologia i la tècnica resoldran els problemes de la humanitat, com podem llegir, per exemple, a les obres de Juli Verne.

Més endavant, veim com aquest somni tecnològic de progrés i de benestar s'esvaeix d'una manera definitiva, i la literatura ens presenta una societat abocada a l'absurd, la manca de referents ètics i morals i una manca total del sentit de la vida; com llegim a autors com George Orwell o Ray Bradbury.

Qui millor ha expressat aquest estat d'abandonament i de soledat de l'home davant el món i la vida és Edvard Munch, en el seu quadre "El crit", amb un personatge grotesc, deforme, metafísicament buit, amb una figura i un contorn desdibuixats, sense un color i unes formes definides, on tot es dilueix a mans d'un pensament dèbil i un raonament cada vegada més líquid.

Quines pel·lícules creus que expressen millor aquest desnortament que pateixen l'home i la dona d'avui, el seu abandó existencial?

Les ordenaré segons l'any de la seva aparició. Entre els anys 50 i 80 hi ha una pel·lícula molt interessant

amb l'actor Jean-Paul Belmondo, que es titula *À bout de souffle*; té un final magnífic, en una escena en què el protagonista tanca els ulls abans de morir. En els anys 60, a *El compromiso*, Kirk Douglas encarna el paper d'un triomfador que acaba assetjat per la bogeria.

Dels anys 70, m'agrada molt *El último tango en París*, en què Marlon Brando representa el paper d'un home marcat del tot per la filosofia existencial, talment un personatge de L'estranger d'Albert Camus. I en els anys 80, un dels millors exemples és *American Beauty*, amb un Kevin Spacey plenament conscient del seu desnortament i de la seva pèrdua total de seguretats i dels mínims referents ètics i morals.

Al llarg de la teva vida com a docent, has fet servir el cinema per a explicar tots aquests fets?

Sí, el cinema ha estat sempre, dins la meva tasca com a docent, un complement fantàstic, un amplificador extraordinari dels continguts del currículum, tot i que pot haver-hi gent que no hi està d'acord. Per exemple, quan explicava el món clàssic i la importància dels mites clàssics, vèiem pel·lícules com *Prometeu*, *Frankenstein* o *Blade Runner*. Per a entendre la societat de l'Edat Mitja i la realitat d'un món teocèntric marcat pel Déu únic dels catòlics, és ideal el film *El nom de la rosa*, basat en l'obra d'Umberto Eco. I en parlar de la societat contemporània, marcada per la pèrdua de referents de què hem parlat abans, emprava una pel·lícula que és una adaptació d'un conte de Julio Cortázar, *Las babas del diablo*, dirigida per Antonioni.

Cinema i docència funcionaven, d'aquesta manera, com un rellotge i s'avenien en una perfecta interrelació; i els alumnes ho agraïen. I sempre ho vaig fer sense mostrar cap tipus de dirigisme en una determinada direcció, oferint a l'alumne un ventall d'opcions per a interpretar allò que veia, perquè en fes una lectura personal i autònoma.

fondre el cine amb la vida". I, en el meu cas, et puc dir que allò que fa suportable la vida és el cine, l'art, la literatura. Gràcies a la ficció, a la possibilitat que tenim de crear altres realitats distintes de les que vivim dia rere dia, té sentit seguir existint. Deia Ernst Fischer, a *La necesidad del arte*, que tots aquests

m'han aportat aquesta seguretat de la qual sóc conscient que estic mancat.

Un company meu, professor de filosofia, emprava la pel·lícula *La rosa púrpura del Caire* per a explicar Plató als seus alumnes...

Em sembla del tot encertat per a explicar el "mite de la caverna" platònic, sobretot quan veim els personatges de la pel·lícula de Woody Allen que surten de la pantalla i s'integren en el món real.

Podem dir que, dos mil anys abans de la seva aparició, el filòsof grec, amb el seu món d'ombres, s'avança al cinema d'una manera inconscient, tal com digué l'autor de "El cine y la imaginación romántica", F. Mac Connell.

Si haguessis de "salvar" deu pel·lícules de tota la història del cinema, amb quines et quedaries?

L'ordre que triaria podria ser aquest: *Dublineses*, de John Huston; *Blade Runner*, de Ridley Scott; *Raíces profundas*, que és un western de George Stevens; un musical com *Cantando bajo la lluvia*; una pel·lícula del cinema negre com *Los sobornados*; d'Orson Wells em quedaria amb *Campanadas a medianoche*; *El gatopardo*, de Visconti; *Amarcord*, de Fellini; *El cazador*, d'Akira Kurosawa; i *Fresas salvajes*, del director suec Ingmar Bergman.

I si parlem del cine espanyol, quina seria la teva selecció?

Em quedaria amb *Plácido*, de Berlanga; *Canciones para después de una guerra*, de Basilio Martín Patino; *El espí-*

Som del tot contrari a aquells que entenen l'educació com una manipulació, amb el docent col·locat en una posició de superioritat. Això facilita molt que, sota la coartada d'estar educant els alumnes, els dirigim les seves opinions o, fins i tot, la seva presa de decisions. Pens que educar és donar eines als nostres infants i joves perquè puguin decidir allò que volen fer i ser en el futur, que aprenguin a manejar les seves aptituds i capacitats.

Què t'ha aportat el cinema? De quina manera ha enriquit la teva vida?

Deia Woody Allen, a *La rosa púrpura del Caire*, que "no hi ha res més perillós que con-

altres móns que ens envolten compensen la insuficiència de la nostra vida, marcada per les limitacions i les adversitats.

Davant el decensís que ens aporta la vida, - i com n'estic de decebut -, el cinema i la literatura han estat sempre per a mi un refugi, un aliment que m'ha nutrit des que tenc ús de raó, primer d'una manera inconscient i sentimental i, posteriorment, d'un mode racional i plenament meditat. En el meu cas, m'han salvat la vida, ja que jo he estat sempre una persona a qui li ha costat adaptar-se a la vida pràctica. Mentre donava classe em sentia fort, segur; fora d'ella, no tant. Tant el cine com la literatura

ritu de la colmena i *El sur*, de Víctor Erice; i *Tren de sombras*, de José Luis Guerín.

I del món literari, la teva altra gran passió, quins llibres t'en duries a una illa deserta?

Del món clàssic, em quedaria amb l'*Odissea*, d'Homer. També hi inclouria la gran obra de Cervantes, *el Quixot*; una novel·la negra americana com *El largo adiós*; la poesia de Jorge Luis Borges; i *El perseguidor*, de Cortázar.

Aquest autor, Cortázar, ha estat també un altre dels teus grans referents?

Sí, sense cap dubte. El vaig descobrir quan tenia vint anys i un veïnat meu, que venia embarcat de l'Argentina, em va fer arribar un relat seu. Em va enganxar de tal manera que, des de llavors, vaig tenir la necessitat de llegir tot quant havia publicat: Cortázar em va obrir una nova manera de veure el món, la realitat i el fet d'escriure, des d'un punt de vista molt humanístic.

D'aquest autor en destaco, per damunt de tot, la seva capacitat d'innovació, l'alteració profunda que fa del fons i de la forma. És molt novedós i original, tot i que segueix la tradició de Cervantes, salvant totes les distàncies, d'emprar la imaginació com a element d'exploració literària, com una eina per a arribar més al fons, on la raó troba les portes tancades.

Com veus el futur del cine? Quines perspectives creus que té per endavant?

Per a les persones que, com jo, hem estat educats segons la concepció clàssica del cinema, tal com l'enteníem la nostra generació, el veig molt malament. El cine que darremament es fa als Estats Units

és d'una qualitat ínfima, d'una decadència brutal, amb unes mancances tan grans com pugui ser la infantilització de les històries que es contenen. Els grans guionistes d'un temps han desaparegut, es fan *remakes* de pel·lícules que gairebé tenen deu anys, la digitalització ha mort la verosimilitud de moltes trames, es dilueixen cada vegada més els caràcters dels personatges, a moltes pel·lícules tot el pes recau damunt els efectes especials... El panorama pinta molt malament.

I d'on pot sorgir l'esperança d'un nou cine de qualitat?

Possiblement dels nous "països emergents" en allò que fa referència al cine, de llocs com el Brasil, Argentina o Turquia. En aquests moments de gran decadència del cinema nordamericà són una alternativa important i renovadora.

Toni, tots aquests sabers que has anat fent sobre el cine, els has posat a l'abast del gran públic?

Sí, ja fa una sèrie d'anys, per mor de la gran insistència del meu amic Pere Polo, organitzarem alguns seminaris de cine a l'Escola de Formació de

l'STEI i, darrerament, he impartit cursos de formació per al professorat. També he col·laborat amb els meus articles a la revista "Temps Moderns", que dirigia en Jaume Vidal, entre els anys 1994 i 2005. I he publicat dos llibres, relacionats amb la meua dedicació a la crítica cinematogràfica, com són *Ombres xineses (memòries d'un cinefàg impenitent)*, de l'any 2005; i *Cinemateca*, editat per l'Escola de Formació i Mitjans Didàctics de l'STEI l'any 2013.

I recentment has fet donació a l'Escola de Formació de Mitjans de l'STEI de tot el teu fons documental de pel·lícules en VHS?

Sí, pens que és la millor manera de cedir tot aquest material, prop d'un mil·lenni de pel·lícules, perquè es pugui custodiar i emprar-lo per als cursos de formació que es facin a la casa. També estarà a disposició de les escoles i els instituts per si el volen utilitzar per a les seves activitats docents; el podran sol·licitar amb un missatge a l'adreça escoladeformacio@stei.cat, o trucant al 971.91.00.60.

Una darrera pregunta. Creus que el cinema ha de ser un

mitjà per a evadir-nos de la realitat, o més aviat un espai de reflexió i de conscienciació envers la lluita social i la transformació del nostre món?

Crec que les dues opcions són perfectament compatibles i que, en cap cas, no s'exclouen. El cine pot ser un magnífic mitjà d'evasió i de recerca de nous mons fora de la realitat sempre que sigui un producte digne, fet amb saviesa i enginy, i no atempti contra la intel·ligència de l'espectador.

Per altra banda, pens que és un instrument molt valuós per a conèixer la realitat del nostre entorn, i perquè el públic prengui consciència i del paper que juga dins la societat.

La conversa amb Antoni Figuera s'hauria pogut allargar molt més; ja havíem perdut la noció del temps. L'estona va ser tan agradable com quan hem gaudit d'un bon àpat en què s'han combinat d'una manera magnífica la bonhomia de l'entrevista, la seva vasta cultura i el seu entusiasme per transmetre allò que han estat, i encara són, les seves dues grans passions: el cinema i la literatura. Moltes gràcies, Toni. ■